

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

listopad 2023

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

bezesporu nejsledovanější environmentální kauzou posledních let byla otrava řeky Bečvy. I když se na „akt spravedlnosti“ muselo čekat více než tři roky, přece jenom byl v říjnu vynesena rozsudek. Žádné velké překvapení se však neuskutečnilo. Viník nebyl usvědčen na základě přímých důkazů; vyšetřovací orgány zcela selhaly (ať už záměrně nebo z lajdáctví) při sběru klíčových vzorků a rozsudek tak v mnohém připomíná spíše nalezení onoho symbolického obětního beránka. Veřejnost budiž uklidněna a pravý viník je možná očištěn? Skutečnou pravdu se asi nikdy nedozvíme. Ten, kdo však zná pozadí celé události, podrobnosti

Z obsahu tohoto čísla:

Šmidingerova alej.....	2
Jak dopadlo sčítání kání v zimě 2022/23	2
Stanou se jižní Čechy spalovnovou.....	3
Objevy detektiva Ledňáčka.....	5
Slovenská ochrana přírody na okraji.....	6
„Až se zima zeptá“.....	7
Ekošpeky 2. - Plastové vaničky.....	7
Larvěnka obrovská.....	8
Večer s dokumentem - 117. díl.....	8
Raci v České republice.....	11
Listopadový kalendář Jirky Wagnera.....	12
Přírodovědné knížky na výpravu.....	12
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	14
Velice podnětné setkání.....	14
O naší školní cestě za město.....	14
Místo smetany.....	15
Ochutnávky 10. Veget Festu.....	16

soudního procesu a plejádu některých nepřímých důkazů, musí nad nedávným rozsudkem nevěřičně kroutit hlavou. Z tisku jsme se na konci října dozvěděli, že za havárii na Bečvě je zodpovědný podnik Energoaqua (viz [zde](#) nebo [zde](#)). Právě absentující důkazy z důvodu tristního selhání ČIŽP neumožnily obvinění konkrétního člověka - jednatel podniku byl zproštěn obžaloby a s firmou bude dále vedeno přestupkové řízení. Ze zpráv navíc vyplývá, že vůbec není jasné, co konkrétně ve firmě vytrávení řeky způsobilo. Existuje však celá řada důkazů, ze kterých jasně vyplývá, že výpust z Energoaqua otravu způsobit nemohla (viz [zde](#) nebo [zde](#)). To paradoxně dokládá i samotný posudek soudního znalce Klicpery, o který se opírala obžaloba (viz [zde](#)). Experiment, jehož výsledky byly zfalšovány, dokázal, že i když k úhynu ryb došlo až tři kilometry pod předmětnou výpustí, chemikálie se promísily s vodou v celém profilu takřka okamžitě. Nemusíme snad ani připomínat, že jako jeden z možných viníků byla označovaná chemička DEZA ze svěřeneckého fondu premiéra Babiše - za doby, kdy se hrálo o výsledky voleb a ministrem životního prostředí byl Richard Brabec, bývalý ředitel jedné z babišových chemiček. Větší střet zájmů už snad ani vymyslet nejde.

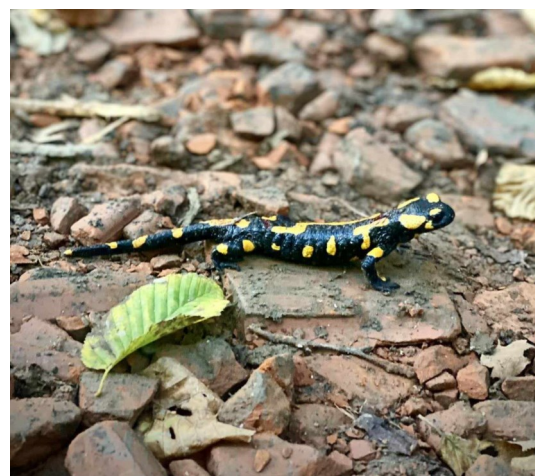

Foto Lucie Sorokáčová

Přejeme vám poklidný zbytek podzimu, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Šmidingerova alej

To, že strakonická Šmidingerova knihovna letos slaví výročí 180 let svého založení, už jste možná zachytili z jiné strany. Jelikož je součástí této instituce i Ekoporadna, rozmysleli jsme, jak vnést do oslav i tolik potřebné environmentální téma. Zvolili jsme mnohde tradiční výsadbu stromů, ale namísto památné lípy jsme se rozhodli pro ovocnou alej. Podařilo se tak propojit jinak míjející se humanitní a přírodovědnou oblast. 180letý odkaz kněze Josefa Šmidingera přetrval až dodnes, chtěli jsme tedy také zanechat něco hmatatelného do budoucnosti a zároveň i zareagovat konkrétním činem na problémy dnešní doby.

Foto Eva Hadová

Výsadba stromů do intenzivním zemědělstvím zkoušené krajiny byla tedy jasnou volbou.

Pro alej 28 ovocných dřevin jsme vybrali lokalitu s místním názvem V Častavíně východně od Strakonic (viz [zde](#)). Jednou z podmínek výsadby byl souhlas vlastníka pozemku, museli jsme tedy zvolit některou z obecních parcel. Místo bylo rozměřeno a připraveno strojovým výkopem děr za pomoci Technických služeb. Zbývalo tedy zajistit materiál a sadbu. Stromky jsme pořídili u specialisty na původní odrůdy pomologa Zdeňka Buzka z Tábora, s jehož produkty máme ty nejlepší zkušenosti z jiných výsadeb pod hlavičkou ČSOP. Namíchali jsme směs jabloní, třešní a slivoní. Vedle klasických starých odrůd, jako je jablko Čistecské lahůdkové nebo třešeň Kordia, jsme vybrali i některé speciality, které se snaží pan Buzek jakožto vzácnější odrůdy aktivně vnášet zpět do krajiny. Za několik let tak budete moct ochutnat třeba plody odrůd jabloní Jaroslav Němec nebo Daňkovo.

Samotná výsadba Šmidingerovy aleje se uskutečnila ve středu 24. října od 15 hodin za účasti pracovníků knihovny a několika dobrovolníků z řad příznivců. K sazenicím byla nainstalována ochrana pletivem a po deštích bude následovat i protiukusový nátěr. Alej by měla zvýraznit drobnou vodoteč uprostřed zemědělsky obhospodařovaných pozemků a podpořit místní biodiverzitu. Místo je také často navštěvováno pejskaři a díky chutnému cíli by se mohlo stát dalším místem oblíbených příměstských procházek. Jako vždy je třeba zdůraznit, že samotnou aplikací stromků do země vše podstatné teprve začíná. Investovaný čas, úsilí, materiál a finance je důležité nepromarnit a zajistit odpovídající povýsadbovou péči. To znamená obnovu ochrany proti okusu, zapěstování stromků v prvních letech a samozřejmě adekvátní závlivku v případě přísušku.

Pevně věříme, že jsme se u výsadby stromů nesešli naposled a podaří se nám zkrášlit i některé z dalších míst v okolí města. Akce byla podpořena z grantového programu České spořitelny Dokážeme víc, ve spolupráci s Nadací Via. *-jj-*

Jak dopadlo sčítání kání v zimě 2022/23

V Kompostu [č. 11/2022](#) jste se mohli seznámit s některými podrobnostmi ohledně celostátního sčítání kání (akce Buteo). V příložených tabulkách jsou uvedeny a porovnány počty kání podle dodaných hlášení za dvě po sobě následující zimy.

Průměrné počty zjištěných kání na jeden pětikilometrový transekt:

	počet	průměrný počet kání na transekt		
		listopad	leden	březen
2021/2022	58 až 68	4,14	3,82	4,66
2022/2023	cca 90	4,66	5,0	5,30
rozdíl		+ 0,52	+ 1,18	+ 0,36
% předchozího roku		113 %	130 %	108 %

Čísla uvádějí průměrný počet kání na 1 transekt, zjištěný na všech transektech sledovaných v daném měsíci (v různých měsících se počty reálně projitých transektů liší). Zároveň je připojen údaj o rozdílu těchto průměrných hodnot mezi dvěma po sobě následujícími zimami a hodnota v druhém srovnávaném roce vyjádřená v % hodnoty předchozího roku. Je-li hodnota nad 100%, pak to znamená, že počet v druhém roce vzrostl.

Porovnání počtů kání na všech dvojicích transektů, sčítaných v obou srovnávaných zimách:

		Počet transektů	2021/2022	Počet transektů	2022/2023	rozdíl	% předchozího roku
počet zjištěných kání	listopad	58	240 ks	90	420 ks	+180	175 %
	leden	66	252 ks	90	450 ks	+198	179 %
	březen	68	317 ks	89	472 ks	+155	149 %

V tabulce jsou uváděny počty zjištěných kání a % předchozího roku viz u první tabulky.

Největší počet kání byl zaznamenán ve všech třech termínech sčítání v Držovicích u Prostějova, tedy na Hané (27 v listopadu, 39 v lednu a 29 v březnu). Je to dáno pravděpodobně soustředěním těchto dravců v zemědělské krajině u potravních zdrojů (hraboši) a také možností přehlédnout v rovinném terénu rozsáhlou část oblohy.

V naprosté většině pozorování napříč republikou šlo o kání lesní, případně kání neurčenou. Jen vzácně byla zaznamenána káně rousná. Nejčastěji pozorovaným jiným dravcem byla poštolka obecná. Dále byli zaznamenáni krahujec obecný, jestřáb obecný, moták pilich, luňák červený a hnědý. Na Hané (Tovačov) a v jižních Čechách se objevil také orel mořský.

Z krkavcovitých byl v největším počtu pozorován havran polní, což je ovšem ovlivněno jeho koncentrací do početných hejn. Následoval jej krkavec velký.

Nejvíce tras (7) sčítá pan MUDr. J. Veselý z Tábora.

Těším se na spolupráci nadcházející zimu a věřím, že akci Buteo přes nezáměr ČSO i ČSOP společnými silami ještě nějakou dobu udržíme. Zaslouží si to již jen z úcty k památce RNDr. Pavla Řepy. Navíc jsem přesvědčen, že i takové jednoduché sčítání vypovídá o proměnách přírody a krajiny kolem nás. Pokud se podaří udržet váš zájem aspoň do zimy 2027/28, bude možné na základě údajů shromážděných P. Řepou, které mám k dispozici, a dat, která se již shromažďovala u mne, vyhodnotit jedno desetiletí a výsledky porovnat se staršími údaji, zpracovanými v rámci diplomové práce na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Foto Andreas Trepte

Nejbližší termíny najdete v evidenční tabulce, kterou jste za účelem vyplnění buď již obdrželi (jste-li sčitateli už z dřívějška), nebo vám bude zaslána, pokud se přihlásíte jako nové posily. Jde o soboty 11. 11. 2023, 13. 1. 2024 a 16. 3. 2024.

Koordinátor RNDr. Hynek Skořepa

Kontakt: Nádražní 18, 679 61 Letovice, e-mail: upolin@seznam.cz. Případné dotazy na tel. č. 728 147 696 (špatně slyším, volejte opakovaně, případně pošlete SMS, ozvu se).

Překopávky

Stanou se jižní Čechy spalovnovou velmocí?

Ve dvou vydáních našeho časopisu z kraje tohoto roku jsme se podrobněji věnovali tématu možné výstavby spalovny odpadu v sousedním Písku. Do [č. 1/2023](#) jsme sepsali přehled argumentů proti stávajícímu záměru podaných formou připomínek v rámci řízení EIA a v čísle následujícím ([2/2023](#)) jsme kromě doplnění tématu uvedli informaci, že dokumentace byla během tohoto procesu navracena k přepracování a doplnění. Dne 20. září byl zveřejněn upravený materiál (viz [zde](#)) s obvyklou měsíční lhůtou pro další připomínkování, čehož jsme v průběhu měsíce října za pobočný spolek ZO ČSOP Strakonice využili, připomínky zpracovali a odeslali. Během více než půlroční pauzy mezi vydáním obou dokumentů zaznamenalo téma plánované výstavby spaloven v jižních Čechách (resp. v ČR) nebývalý rozmach. V našich připomínkách jsme se tedy jedním věnovali znovu bodům, které z našeho pohledu nebyly dostatečně vypořádány, ale do hry vstoupily i zcela nové skutečnosti. Naplno se v průběhu tohoto roku projevilo, jak velkým systémovým problémem je překotný rozvoj tohoto odvětví a jak negativní roli může sehrát v naplňování odpadových cílů - jihočeských, národních i těch evropských.

Stranou teď ponechávám některé významné environmentální vlivy samotného spalování odpadů uváděnými technologiemi. Ne proto, že bych je nepovažoval za podstatné nebo že bychom se jimi prostřednictvím připomínkování nezabývali. Jako více alarmující však shledávám čísla dokazatel-

nou zbytečnost /nadbytečnost písecké spalovny v kontextu ostatních podobných záměrů a právě české odpadové politiky.

Zopakujme si některá podstatná čísla, která jsou pro pochopení souvislostí nezbytná. Celý šum kolem výstavby spaloven odpadů se rozběhl zveřejněním evropské odpadové směrnice, která předpokládá 65procentní úroveň recyklace do roku 2035. Již v roce 2030 by mělo být zakázáno skládkování většiny běžných odpadů. Tam bude moci být po tomto datu ukládáno max. 10 % celkového objemu komunálních odpadů a 25 % objemu bude možné energeticky využívat (spalovat). Teoreticky je možné tuto čtvrtinu navýšit o oněch 10 % - tedy celkem 35 %. Při přepočtu na počet obyvatel jižních Čech a předpokládanou produkci v této blízké budoucnosti se dostáváme k objemu max. 186 000 tun odpadů ročně pro spalovny, což je podstatné číslo, které bylo uvedeno ve [Svozové studii odpadu do ZEVO Jihočeský kraj](#) z roku 2021. Je tedy zřejmé, že odpadová situace se bude muset v následujících letech řešit a že i určitý podíl spalování v ní bude hrát svou roli. Zatím to ale vypadá, že realizace záměrů nových ZEVO je promyšlený, výnosný a hlavně nikým příliš nekontrolovaný byznys.

V současné chvíli má zelenou projekt ZEVO Vráto (ČB) s plánovanou kapacitou 160 000 tun ročně - tedy téměř celý objem jihočeských zbytkových odpadů. Ve fázi schvalování posuzování vlivu na životní prostředí EIA jsou projekty ZEVO Písek a ZEVO Planá - oba s plánovanou kapacitou 50 000 tun. To čistě matematicky představuje zhruba 74 000 tun, které budou muset do jihočeských spaloven v budoucnu přitékat odjinud. Není třeba připomínat, že právě zkracování dovozových vzdáleností odpadů je jedním z argumentů, které nové projekty ZEVO často používají. Spalovna v Písku plánuje maximálně 30kilometrový dovozový perimetr. I když je v propočtech okrajově kalkulováno i s oblastmi těsně sousedícími s Jihočeským krajem, tento obrovský převis poptávky nad nabídkou není nikterak obhájěn. Ve hře je také výstavba nových kapacit spaloven v sousedních krajích, které by tento potenciál spolehlivě odklonily k sobě. Navíc se zčásti překrývají i některé svozové oblasti jižních Čech v případě, že budou zprovozněna všechna tři ZEVO. U písecké spalovny je velkou nesrovnalostí netransparentnost původu odpadů od jednotlivých svozových společností. Z vodňanské skládky Rumpold by do ní mělo putovat až 30 000 tun odpadu, což je nadpoloviční avizovaná kapacita. Samotné Vodňany produkují cca 1 200 tun ročně. Vzhledem k celostátní působnosti firmy Rumpold a nadná-

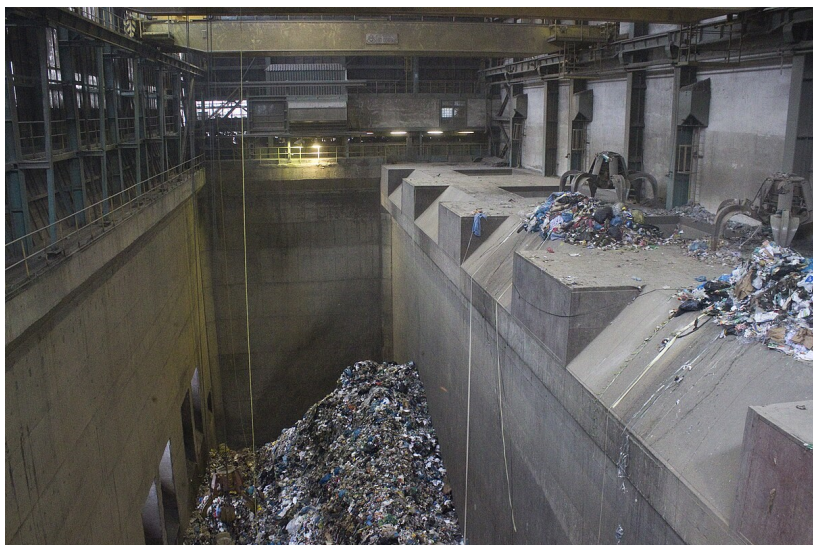

Foto Jan Groh

rodní působnosti mateřské společnosti Saubermacher je nasnadě, že do Písku by se mohl v budoucnu svážet odpad z jiných koutů republiky, případně i ze zahraničí.

V průběhu lhůty na zpracování připomínek se v médiích objevila ještě jedna zpráva z říše české odpadové fantazie. V jižních Čechách by měla vzniknout čtvrtá spalovna, konkrétně v Českém Krumlově. Je zde počítáno s kapacitou 80 000 tun ročně, takže bude velmi zajímavé, jak budou její investoři obhajovat původ odpadu, který by do ní měl proudit. Zatím proti výstavbě krumlovské spalovny panuje všeobecný odpor. Pokud by došlo k realizaci všech čtyř plánovaných jihočeských ZEVO, pak by jejich kapacita znamenala téměř dvojnásobek množství odpadů, které by mělo být v Jihočeském kraji dle propočtů k dispozici.

Ta pravá zábava však začíná, když se podíváme na celostátní čísla. Podle [tohoto článku](#) organizace Arnika existuje již v současné době převis kapacity spaloven nad zbytkovými odpady zhruba 370 000 tun. Pokud by byly schváleny všechny provozy, které o schválení usilují, vzrostl by tento rozdíl na téměř 790 000 tun. Takový objem ročně by tedy musel do spaloven doputovat ze zahraničí, případně by byl pokrýván vytríděnými složkami a blokoval by tak potenciál recyklace. V době, kdy bychom měli všemi dostupnými prostředky tlačit na minimalizaci produkce odpadů a jejich lepší materiálové využití, zde vznikne stav, kdy bude poptávka po zbytkových odpadech enormní a může být doprovázena i cenovou válkou mezi jednotlivými spalovnami. Nejen že není tento stav českými ministerstvy nikterak regulován, ale na výstavbu zařízení ZEVO je možné i žádat finanční podporu. Největší bizarností tak zůstává fakt, že písecké spalovně byla v květnu přiklepnuta evropská dotace ve výši více než jedné miliardy korun (viz [zde](#)).

Češi jsou v médiích označováni za národ třídičů a spalovny jsou nadále opěvovány jakožto jediný legální způsob, kterým se bude možné po roce 2030 zbavovat zbytkových odpadů, a ještě se u toho trochu ohřát. Jaký je však skutečný stav věcí? V dubnu proběhla ve Strakonících veřejná akce - rozbor kontejneru na směsný odpad (psali jsme o ní v [č. 5/2023](#)). Ta opět dokázala již dlouho známou skutečnost. I v odpadu, který je označován jako zbytkový směsný, převládají složky, které by se daly ještě dále materiálově využívat. U náhodně vybraného strakonického kontejneru to bylo 58 %. Cest, jak dosáhnout naplnění evropských odpadových směrnic i bez masivní a naddimenzované výstavby spaloven, je více. Kromě ještě efektivnějšího třídění by to měla být zejména podpora materiálového využití (navýšení recyklačních kapacit) a osvěta v oblasti předcházení vzniku odpadů.

Jedna perlička na závěr. V zpracované dokumentaci k ZEVO Písek je možné se dočíst, že zařízení bude osazeno automatickou třídící linkou, kde bude možné separovat dále využitelné odpadové materiály. Přednostně samozřejmě kovy, které jsou pro proces spalování nadbytečné, ale moderní technologie prý budou schopné vytřídit libovolné druhy odpadů. Řečnická otázka tedy zní - proč není uvažováno namísto naddimenzovaných a zbytečných dvou nových spaloven o jedné nebo několika dotřídňovacích linkách, které by k naplnění odpadových cílů mohly vést zrovna tak? Že se nejedná o čirou fantazii, dokládají např. Služby města Pardubic, které plánují vznik podobného zařízení s kapacitou 30 000 tun odpadu ročně (viz [zde](#)). Shodou okolností by podobně dimenzovaná linka dokázala společně s již schváleným projektem ZEVO Vráto vyřešit odpadovou otázku jižních Čech na dlouhá léta dopředu. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

„O kom se povídá, nedaleko bývá“ – tohle přísloví jste už určitě někdy slyšeli a třeba si ho i potvrdili. Ale tentokrát to bude jinak, protože detektiv Ledňáček by si s vámi rád ještě znova povyprávěl o vlaštovkách, jiříčkách a břehulích. A ty jsou teď v listopadu už dávno v teplých krajích – většinou asi někde v tropické střední Africe. Přesně vyzkoumáno to zatím není. Daleko je to ovšem v každém případě. Nejvzdálenější nález kroužkované jiříčky byl hlášen 2200 km od nás. A u vlaštovky to bylo dokonce ve vzdálenosti 8 000 km.

Zajímavý je také údaj o dvouleté břehuli, která byla okroužkována 22. 5. 1968 na jezeře Kelbia v Tunisku a už 5. 6. 1968 byla zastížena u nás v Praze, to znamená o 1 486 severněji. Z toho se dá vypočítat, že denně uletěla průměrně 106 km.

Jak by se to dalo zařídit, aby se sympatičtí vlaštovkovití ptáci po návratu nastěhovali právě do naší blízkosti? Jak už jsme si vyprávěli minule spolu s tvůrci pořadu „Ornitolog na drátě“ (v jeho [4. dílu](#)), jejich domovem už nebývají skalní převisy nebo výklenky strmých svahů jako dříve, ale právě lidská sídliště. Můžeme jim v tom trochu i pomoci. Buď se dají nainstalovat přímo umělá hnízda určená k dotvoření (viz např. web „[Zelená domácnost](#)“), nebo se zamyslíme nad tím, co by se našim budoucím sousedům nejvíce líbilo a přimělo je k vlastní aktivitě. Jak žijí rorýsi z řádu svišťounů, o tom jste si mohli přečíst v Kompostu číslo [9/2023](#). Pokud jde o hnízda jiříček, mají být na zastíněném místě, v podhledu, ve výšce aspoň 2,5-3 m nad zemí. Vlaštovky zaletují do vnitřních prostor, třeba do průjezdů, garáží, chlévů a podobně. Kromě stále udržovaných blátivých míst k nabírání stavebního materiálu můžeme na svých dvorech a zahradách vytvořit takové prostředí, jaké vyhovuje létavému hmyzu. To znamená hodně pestré, dostatečně vlhké, se spoustou příhodné potravy a úkrytů. K lákání ptáků mohou posloužit také jejich nahrané hlasy. Dají se bezplatně stáhnout ve formátu MP3 na webu [XENO-CANTO](#).

Dobrým materiálem na tvorbu umělých hnízd je dřevobeton nebo vypálená keramická hlína. Důležité je i dobré a bezpečné připevnění. V časopisu Ptačí svět ve volně stažitelném čísle [1/2020](#) najdeme mj. návod na vlastní výrobu hnízd z hlíny. Dočteme se zde o vlaštovkovitých ptáčích i spoustu dalších informací, například podrobnosti o jejich tahu nebo o tom, že nám lidem od nich nehrozí přenos parazitů a nemocí.

Přirozené hnízdo vlaštovky nebo jiříčky, to je obdivuhodně vystavěná malá pevnost. Obsahuje někdy až tisíc malých hrudek bahna slepených slinami. V případě vlaštovky je přidáno i poměrně dost rostlinného materiálu. Práce trvá přibližně 14 dní a celková hmotnost hnízda může dosáhnout až půl kilogramu.

Podobně náročné to mají břehule, když si hloubí nory

s dlouhými chodbami. Snaží se dělat si každý rok nové. Všimají si po přiletu v krajině všeho, co se zrovna toho jara k hnízdění nabízí – a může to být kromě pískoven nebo stržených říčních břehů apod. třeba i skryvka zeminy z některé stavby. Jen musí být dostatečně vysoká, příkrá a udusaná. Tak tomu bylo například v minulých letech u retenčních nádrží u Pracejovic.

S obsluhou pískoven, z nichž jedna je např. blízko Strakonice v lokalitě V Holí, je potřeba mít domluvenou ohleduplnost, aby se neničila už obsazená hnízda. To by sice měla být samozřejmost, ale přesto je nutné na to dohlížet. Další, co je dobré, je opatrné strhávání vrstev se starými hnízdy, tak, aby se nabízel vždycky nový a dosud nevyužitý svah. Právě takové břehule potřebují, aby se mohly vyhnout přílišnému zamoření parazity. To je hodně důležité, protože mláďata na cizopasníky hodně trpí a mohou dokonce někdy kvůli nim i uhynout.

Když si my lidé představíme tu pilnou práci drobných hnízdících tvorů, která je přes

Foto -jj-

svoji náročnost korunována úspěchem, můžeme jediné smeknout a umínit si, že se našich opeřených přátel budeme vždycky jen zastávat. Navíc je pozorování jejich života velice zajímavé. Víte například, že při druhém hnízdění jiříček často pomáhají s krmením mláďat i jejich starší sourozenci? Uživit tolik hladových krků (4-5) je náročné. Někdy dokonce je nutné upadnout na pár dní s nepříznivým počasím do klidového stavu (kdy je zpomalený metabolismus) a tak tuto dobu přečkat. Stejný počet mladých mívají i vlaštovky a jen o něco menší břehule (3-5).

U břehulí byl pozorován hnízdní parazitismus. Některé samičky totiž snášejí svá vejce i do nor jiných břehulí, tak, aby měly o mláďata postaráno na více místech. Pokud by byly nepříznivé podmínky, zvyšuje se tak možnost přežití aspoň některých.

Břehule žijí obvykle stranou měst a vesnic, ale u nás na Strakonicku je můžeme pozorovat přímo v obci Blatná. Našly si totiž hnízdiště u blatenského vodního zámku. Slouží jim otvory v náběžném zdivu rybníka a mostku přes příkop v místě, kudy se od silnice přichází k zámeckému vchodu. Podobně se břehule chovají ve Volyni, kde žijí v tarasu v blízkosti mostu přes Volyňku. Více se o tomto zajímavém druhu můžete dočíst v publikaci „Pták roku 2013“.

Pohled na vykukující malé hlavičky jiříček nebo vlaštovek je odměnou za naši trpělivost, s jakou snášíme nečistotu s hnízděním v naší blízkosti spojenou. Určitou pomocí je podložka, která trus zachycuje. A dejme si pozor: musí být umístěna aspoň 30 cm pod hnízdem. Na mláďata nebo i na jejich rodiče totiž mohou útočit například straky nebo poštolky a podložka by jim v tom mohla napomáhat.

Když všechno dobře vychází, vracejí se ty samé jiříčky do svých původních domovů. Nebo zůstane-li hnízdo prázdné, nastěhuje se tam vrabec, rehek... Je-li starý dům odsouzený k demolici, dá se na tom místě instalovat takzvaná jiříččí věž – a i s ní jsou dobré zkušenosti. Věrnost zachovávají i vlaštovky. Naproti tomu břehule jsou odjakživa zvyklé si hledat každým rokem nový domov, protože záleží na tom, kde se objeví nějaký vhodný stržený břeh nebo něco podobného.

Co ještě dodat? Na to se detektiv Ledňáček zeptá vás:

- Pro dospělé: Jakého věku se vlaštovkovití ptáci dožívají? A pozná se jejich věk podle vzhledu? Létají k nám na stará místa pořád ty samé, nebo jsou to jejich děti?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Proč se dříve lidé domnívali, že vlaštovky přežívají zimu zahrabané do bahna rybníků?
- Pro rodiny s batolaty: Víte, k jakým slovům se v „ptačí mluvě“ v lidové tradici přirovnávalo vlaštovčí štěbetání?

Odpovědi najdete na straně 14. **-ah-**

Slovenská ochrana přírody na okraji propasti

V létě 2021 jsme zveřejnili článek, který s mírným optimismem hodnotil situaci slovenské ochrany přírody (viz Kompost [č. 6/2021](#)). V tu dobu jsme netušili, do jakého kurzu uvrhnou Slovensko nedávné parlamentní volby. Ať už bylo vítězství strany Směr - sociální demokracie Roberta Fica očekávané, či ne, Slovensko se stalo jasnou ukázkou toho, jak mohutná je populistická politická vlna valící se v posledních letech Evropou. Zatímco Česko bylo v minulém volebním období udržováno v šachu prostřednictvím laciných politicko-marketingových strategií vlivného podnikatele a jeho týmu, u našich sousedů je situace o poznání tíživější. I když země zažila pod vládou Roberta Fica několik temnějších období s mafiánským nádechem včetně kauzy zavražděného novináře Jána Kuciaka, národ se v parlamentních volbách 2023 světil do područí Směru opět (viz [zde](#)).

Foto -jj-

Politika této strany se profiluje jako tendenční, populistická a strach využívající; zřejmý je názorový odklon od evropské politiky, proruský směr a sílící nacionalistická nebo protimigrační nota. Mnoho otázek přináší také možné silné spojenectví s podobně zaměřeným maďarským lídrem Viktorom Orbánem.

Jak to všechno souvisí s ochranou přírody? Bohužel velmi úzce. Slovensko je sice zemí s nebývalým přírodním bohatstvím, na druhou stranu jsou však tyto hodnoty už dlouhou dobu pod vlivem lesnických, dřevařských a mysliveckých zájmových skupin. I když je ochrana přírody zaštiťována poměrně kvalitní národní i evropskou legislativou, je intenzivně erodována a oslabována tímto lobbystickým tlakem. Zatímco se ministru životního prostředí Jánu Budajovi podařilo v minulém volebním období stabilizovat rezort i nastartovat celou řadu progresivních změn, nyní to vypadá na obrát o 180 stupňů. Robert Fico si nenechal ujít příležitost a při sestavování nové vlády sáhl zejména po kontroverzních, provokativních a nekompetentních jménech. Středobodem se pak stal právě post nového ministra životního prostředí, kam byl navrhnut poslanec za SNS Rudolf

Huliak. Mnohými je hodnocen jako hlava klientelistické chobotnice prorůstající slovenské agro-, lesnické a environmentální instituce. Sám je vysokým představitelem slovenského mysliveckého svazu a komory. Nechvalně proslul některými svými názory a šířením konspirací a dezinformací. Odmítá existenci klimatické krize, prosazuje volný odstřel velkých šelem, usiluje o omezení ochrany přírody v národních parcích a dlouhodobě napadá environmentální neziskové organizace. S názorovými oponenty by se rád násilně vypořádal (viz [zde](#)).

Z těchto a mnoha dalších důvodů se slovenská prezidentka Zuzana Čaputová v půlce října rozhodla tohoto politika v sestavované vládě nepodpořit (viz [zde](#)). V komentáři k tomuto kroku uvedla, že řádný chod Ministerstva životního prostředí nemůže zabezpečit člověk, který svými vyjádřeními neguje dlouhodobě platnou environmentální politiku státu a mezinárodní závazky, jimiž je Slovenská republika vázaná (viz [zde](#)). Podle jejích slov existuje ústavně-právní důvod pro nejmenování této postavy do vlády a ve faktické rovině podmínila vznik nové vlády právě stažením Huliaka.

Slovenská ochrana přírody však naplno okusí rčení „z louže pod okap“, neboť 24. října se objevila v médiích čerstvá zpráva o náhradním kandidátovi a o den později byla nová vláda jmenována. Ministrem životního prostředí se stal poslanec Tomáš Taraba, který se do parlamentu dostal v roce 2020 za uskupení Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko (označované za nacionalistickou až neonacistickou stranu). Není příliš velkým překvapením, že co se týče názorového proudu, neexistuje mezi Tarabou a Huliakem zásadní rozdíl (viz [zde](#)). Jmenováním Tomáše Taraby ministrem tak může být např. ohrožena zonace národních parků, financování některých environmentálních projektů nebo fungování neziskových organizací (viz [zde](#) nebo [zde](#)). Ale i mnohem více, co si dosud neumíme představit. Proti jmenování Taraby už slovenská prezidentka neprotestovala, zaznívá tak domněnka, že kontroverzní Huliak byl za tímto účelem nasazen záměrně do prvního kola vyjednávání.

Osobně je mi z těchto změn na Slovensku velmi úzko. Možná i proto, že jsem podobné názorové torpédování ochrany přírody slyšel během posledních několika let po slovenských hospodách až moc často. Tato politická situace je tedy odrazem celospolečenských nálad. Demokratické principy, které dosazují na důležitá místa osoby s nedemokratickými postoji. -jj-

„Až se zima zeptá“

Přišel podzim a s ním i postupné zazimování zahrádek, o které se senioři z Centra sociální pomoci s láskou starají. V letních dnech si uživatelé zasázeli spoustu druhů bylinek, které krásně provoněly dvůr. Během podzimní údržby zahrádky se bylinky musely ostříhat, aby se mohly postupně nusušit. Senioři tak společnými silami pečlivě otrhali každý nusušený lístek a naplnili bylinkami látkové pytlíky. Tato zahradní terapie pomáhá uživatelům rozvinout a udržet jemnou motoriku, slouží jako rehabilitace a je nápomocná i při začleňování do kolektivu. Samotná práce s bylinkami - levandulí, tymiánem, rozmarýnem, meduňkou, libečkem, dobromyslí a šalvějí rozvíjí celou řadu lidských smyslů, má pozitivní vliv na nervový systém člověka, snížení míry úzkosti a navození relaxačních účinků.

Za CSP Vodňany aktivizační pracovnice Bc. Nela Hollerová

Foto Nela Hollerová

Ekošpeky - 2. Plastové vaničky

Pokračování nového miniseriálu se tentokrát bude točit kolem jednorázových obalů potravin. Negativní dopady plastového odpadu na životní prostředí jsou komunikované poměrně často. Do hry začínají vstupovat také dopady na naše zdraví z důvodu kontaminace půd a vod mikroplasty. Což je téma, které je rok od roku prozkoumané lépe a podrobněji. Bohužel se tyto poznatky nijak výrazněji neprojevují ani v našem spotřebitelském chování, ani v odpadové legislativě. Spíše symbolický zákaz některých jednorázových plastových výrobků pro občerstvení (plastové talíře, příbory nebo brčka), který začal platit zhruba před rokem, je určitě krokem vpřed, ale výraznější dopady v produkci jednorázových plastů čekat nemůžeme. Největší podíl na celkovém objemu plastového odpadu stále ještě mají jednorázové obaly na potraviny.

Není samozřejmě správné tvrdit, že plast je nepřítel č. 1. U některých obalů potravin se bez tohoto materiálu neobejdeme (nebo zkrátka neexistuje šetrnější alternativa). Problémem je však nadužívání v obalových technologiích a z toho vyplývající nadspotřeba námi zákazníky. Je také důležité si zopakovat, že pro podstatnou část jednorázových plastových odpadů neexistují dnes zpracovatelské recyklační kapacity. Hlavními důvody jsou velká rozmanitost materiálových aplikací a také nízké náklady na výrobu nových plastových obalů i chybějící důslednější legislativa, která by mohla tento stav finančně znevýhodnit. Proto i za předpokladu důsledného třídění končí 30-70 % odpadu ze žlutých kontejnerů jako tzv. výmět na skládkách nebo ve spalovnách. Platí to pro většinu polyetylenových nebo polypropylenových obalů, jako jsou nejrůznější kelímky, sáčky atd.

Dnes se blíže podíváme na jeden typ plastových obalů, který se ve většině případů dá

Foto -jj-

stavuje na konci své životnosti (tedy po rozbalení) materiál, který je v současné době nerecyklovatelný. I po správném vytrídění se z něj stává výmět plastového odpadu končící v zemi, případně v některé ze spaloven odpadů.

Doporučení je v tomto případě jednoduché. Pokud se s tímto typem obalu v obchodě potkáte, zkuste se porozhlédnout po jiném výrobku. Kromě úspory ekologické stopy vyšlete prostřednictvím své peněženky spotřebitelský signál směrem k výrobcům. Kromě minimalizace jednorázového plastového odpadu, kdy na slabý sáček nebo fólii koukáme jako na nezbytné nejmenší zlo, můžeme ještě na celou věc pohlížet optikou toho, zda dané zboží skutečně potřebujeme. Většinou se totiž jedná o průmyslově zpracovávané potraviny s nízkou výživovou hodnotou.

Napadá vás další ekošpek? Podělte se s námi. -jj-

určitě považovat za záležitost zbytnou. Jde o nejrůznější plastové vaničky, které se používají jako součást balení některých potravin. Může jít o cukrovinky, sušenky a ostatní pochutiny, případně o ovoce a zeleninu. Snad jediným argumentem pro použití takového komponentu je snaha o udržení tvaru nebo uložení kusových potravin do vzhlednějšího a na pohled objemnějšího obalu. Nešetřnost spočívá ve skutečnosti, že celá vanička je balená ještě v extra plastovém sáčku, zatímco od některých výrobců je známo balení stejného výrobku pouze do jednoduchého plastového obalu. Neadekvátnost popisovaného způsobu roste s klesající váhou balené potraviny. V některých extrémních případech se může váha obalu přibližovat váze zabalené pochutiny.

Jak již bylo popsáno výše, tento druh plastového obalu představuje na konci své životnosti (tedy po rozbalení) materiál, který je v současné době nerecyklovatelný. I po správném vytrídění se z něj stává výmět plastového odpadu končící v zemi, případně v některé ze spaloven odpadů.

Larvěnka obrovská

Larvěnka obrovská (*Tetradontophora bielensis*) je náš největší chvostokok, o délce těla až 9 mm. Tělo je oválné, zploštělé, nápadně modrošedě zbarvené, článkované. Na hlavě je jeden pár čtyřčlámkových tykadel, která mají hmatovou funkci. Oči nejsou u tohoto druhu vyvinuty. Ústní ústrojí je kousací. Larvěnka má 3 páry krátkých nohou. Skákací vidlička (retinaculum) je zakrnělá a neplní skákací funkci jako u většiny chvostokoků. Larvěnka tak není schopna skákat, pohybuje se pomalou chůzí. Tvar pohlavního ústrojí samce je (na spodní straně těla pod retinaculem) kruhovitý, zatímco u samice je obdélníkovitý. V ČR se jedná o běžný druh, který se vyskytuje zejména ve vyšších polohách a pahorkatinách. S larvěnkou obrovskou se setkáme ve vlhkých, jehličnatých i listnatých lesích, v parcích, okolo potoků apod. Preferuje vlhká zastíněná místa, obývá svrchní vrstvy půdy, mechové porosty a hrabanku. Najdeme ji zejména za vlhkého počasí, často ve velkém počtu např. na pařezech. Živí se různými organickými zbytky a je důležitou součástí tvorby humusu, v oblibě má také různé houby. V nebezpečí stáčí tělo do tvaru "U". Fotografie je ze Šumavy z vrchu Pancíře z 23. 9. 2023. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

MACEK, J.: Svět zvířat. Bezobratlí 2. díl. Albatros, Praha 2001.

MACHAČ, O.: <http://www.naturabohe mica.cz/tetradontophora-bielensis/> 12. 1. 2009

Večer s dokumentem - 117. díl - Srdce vlka

„Většina ochrany přírody se odehrává jenom na papíře. Necháme jim ty papíry a my budeme dělat tu práci.“

Velká část společnosti se domnívá, že hodnotnou ochranu přírody můžete vykonávat, pouze pokud jste letitý, vzdělaný a zkušenostmi protřelý odborník. V opačném případě budete jenom křikloun, který se chce zviditelnit, nebo svou činností budete páchat víc škody než užitku. Samozřejmě ta zasvěcenější část publika ví, že to není vůbec žádná pravda. Prvním důvodem je fakt, že skutečný stav přírody je v tak vážném stavu, při kterém větší újma vlivem nedostatku zkušeností prakticky nehrozí. Ochrana přírody a environmentální osvěta je pole natolik neorané a málo obsazené, že zoufale potřebuje každého, byť sebemenšího účastníka. Druhým důvodem je logicky to, že žádný učený z nebe nespadol, a kdo má dostatek vnitřní motivace, vše potřebné se naučí za pochodu.

SRDCE VLKA

Foto archiv České televize

Něco takové určitě platí i na Jana Suchého - dnes již (na svůj nízký věk) výraznou postavu české ochrany přírody. S ním, resp. s jeho textem, jste se mohli potkat i na stránkách našeho časopisu. Do čísla 12/2022 napsal o démonizaci medvěda hnědého na Slovensku.

Honzova ochránářská dráha je zajímavá nejen tematicky, kdy jako Čech působí zejména na Slovensku při ochraně velkých šelem, ale také čistě jako inspirativní životní příběh. Obě polohy zkoumá a shrnuje dokument uvedený nedávno v iVysílání České televize.

Ochranářská činnost Jana Suchého je od počátku spjatá s organizací Prales dětem (dnes Justice for Nature, z.s.). Jako stěžejní událost, která ho do této oblasti nasměrovala, uvádí přednášku zakladatele organizace na ZŠ. V té době mu bylo nějakých 11 nebo 12 let, z čehož je dobře patrné, že i činnost s tak nejistými výsledky, jako je environmentální vzdělávání mladé generace, může mít naprosto hmatatelné dopady. V roce 2017 se Honza vydává na dobrovolnický turnus do Indonésie a od té doby se již věnuje ochraně divoké přírody naplno. Pod hlavičkou organizace se pouští do programu Oko medvěda na Slovensku. Ten se soustředí zejména na monitoring velkých šelem a řešení konfliktních situací v souvislosti se záměrným kladením nepovolených návnad slovenskými myslivci, jejichž důsledkem je nepřiměřená synantropizace medvěda. V současné době se ochránářské aktivity přesouvají i zpátky do Čech. V oblasti Vysočiny operují občanské hlídky zaměřující se na prevenci nejrůznějších forem envirokriminality.

I přesto, že organizace Prales dětem / Justice for Nature, z.s. od svého založení prošla mnohými kontroverzemi a vnitřními spory, nelze jí upřít významnou roli a konkrétní výsledky v praktické ochraně divoké přírody v mnoha oblastech světa. Postava Jana Suchého je pak příkladem, že každý jednatel má možnost nejen proměnit svůj vlastní život, ale být i důležitým prvkem rozsáhlých a významných aktivit.

Dokument Srdce vlka je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - listopad 2023

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 14. 11., nebo čtvrtek 16. 11. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. V této sezóně se budeme věnovat zejména nahrazování konkrétních živočišných potravin zdravějšími a šetrnějšími rostlinnými alternativami. Tématem listopadového kurzu bude **sýr a máslo**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš. Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Atomový reaktor kam se podíváš?

středa 15. 11., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Podle představ politiků i jaderného průmyslu by se měly v Česku stavět čtyři nové jaderné reaktory a vedle nich vznikat i menší. Jen účet za ty velké má dosáhnout 1,7 bilionu korun. Jde opravdu o nejlepší cestu, jak vyřešit naše energetické potřeby? Na tyto a další otázky bude hledat odpovědi energetický konzultant Ing. Edvard Sequens působící v Calla - Hnutí pro záchranu prostředí.

Farmářské trhy Strakonice

pátek 10. 11., 13-17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Posledním letošním termínem bude zakončena podzimní část farmářských trhů na Velkém náměstí. Využijte ještě tuto možnost k doplnění zásob farmářských a regionálních potravin a přijďte si vybrat z nabí-

ky řemeslných výrobků a občerstvení. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Přírodovědný výlet na Zbudovská blata

NE 5. 11. Sraz v 7:55 před nádražím ČD. V 8:09 jede vlak do Zbudova (příjezd v 8:52). Půjdeme po zpevněných cestách ke Kubatovu pomníku, k rybníkům a obcím. Seznámíme se blíže s blatskou architekturou, řekneme si něco k historii, k románu K. Klostermanna i k chystanému ptačímu parku. Délku trasy (cca 12 km) přizpůsobíme počasí a zájmu. Zpět jede vlak každé dvě hodiny.

Vícehlasy – Ondřej Fibich a Karel Skalický

ST 8. 11. od 17:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří. Hovořit se bude o prácheňském regionalismu a oprašování zapomenutých příběhů pošumavských i šumavských. Vstupné 80 Kč, studenti a senioři 50 Kč. Předprodej 14 dnů před akcí v čítárně ŠK.

Z cest čtenářů ŠK do přírody

ST 22. 11.: Fotografie čtenářů ŠK s komentářem. Od 17:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Úterní zastavení

ÚT 28. 11. Setkání s literaturou, tentokrát s dílem Eduarda Petišky. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 3. 11. si připomeneme podzimní lidové zvyky, 24. 11. se podíváme ke kozičkám do hradního příkopu** (dostaneme se až k nim za ohradu). Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větviček na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. Pokračují i dlouhodobé akce – **Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

V Praze bylo otevřeno první ekologické pohřebiště

V areálu dáblického hřbitova vzniklo minimalistické přírodní pohřebiště, které nabízí alternativu k tradičnímu pohřebnictví. Více se o hřbitovu a alternativních způsobech pohřbívání dočtete [zde](#).

V jižních Čechách vzniklo dalších 12 chráněných území

Pět lokalit je zcela nových, u zbývajících došlo ke změně rozlohy nebo ke vzniku EVL (Evropsky významné lokality) v rámci stávajícího maloplošného chráněného území. Jedním z takových míst je i přírodní památka Ryšovy u Strakonice. Více informací se dočtete [zde](#).

Ministerstvo si rozmyslelo zákaz prodeje kamen na uhlí

Původně plánované opatření mělo vstoupit v platnost v roce 2025. Hlavním důvodem odstoupení od zákazu byla možnost stejné zdroje dovážet ze zahraničí. Více se dočtete [zde](#).

Nejkvalitnější zemědělská půda by měla být lépe chráněna před velkými stavbami

Novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu by měla omezit stavby velkých logistických a nákupních center na půdách první a druhé třídy ochrany. Naopak by měla být usnadněna realizace agrofotovoltaických systémů. Pro novelu však bude platit pětileté přechodné období. Více viz [zde](#).

Josef Fanta byl oceněn Medailí za zásluhy

Významný český ekolog profesor Josef Fanta byl prezidentem vyznamenán při příležitosti státního svátku 28. října. Josef Fanta kromě jiného stál u zrodu Krkonošského národního parku. Více se dozvíte [zde](#). -jj-

Literární okno

Raci v České republice

Mám moc rád metodiky AOPK ČR. Natolik hutné, se zájmem podané a s velkým přesahem do praxe psané čtení je v naší odborné literatuře spíše v menšině. Zároveň se jedná o materiály veskrze minimalistické, prosté veškeré omáčky a sestavované speciality na dané téma. Samozřejmostí je pak bohatý grafický a obrázkový doprovod, což z nabývání informací dělá i příjemnou kratochvíli. Jako bonus jsou všechny doposud vydané metodiky k dispozici i na webu AOPK v elektronické podobě ([zde](#)).

Z textů, které se mi zatím dostaly do ruky, byl ten o racích v ČR určitě jedním z nejvydařenějších. Publikaci sestavilo v roce 2009 dámské trio Monika Štambergová, Jitka Svobodová a Eva Kozubíková. Dámy ukázaly, že jsou nejen výbornými znalkyněmi tématu, ale bylo také znát, že nemalý čas strávily v gumovkách v terénu. Metodika je určitě vhodná pro širokou cílovou skupinu - jak pro laické přírodolince, tak i odbornější veřejnost, která se může nějakým způsobem zapojit do mapování račích populací nebo do ochrany jejich biotopů.

Raci mohou být všeobecně označováni jako indikátor kvality našich vod (i když to neplatí vždycky, jak se v knize dočtete) a stavu našich vodních biotopů. Jako ostatní skupiny vodních živočichů doplatili i oni v nedávné minulosti na negativní změny našeho životního prostředí - zejména radikální úpravy vodních toků, zhoršování kvality vod a v posledních letech také rozšiřování tzv. račího moru prostřednictvím invazivních druhů. Zatímco ještě před dvěma stoletími byli raci v našich vodách zcela běžnými živočichy, dnes je setkání s nimi spíše vzácností. Z ekologického pohledu jsou hodnoceni jako tzv. deštníkové druhy - péče o přirozené račí biotopy může prospívat i široké škále dalších živočichů.

Cílená ochrana raků stojí a padá se schopností rozlišení jednotlivých druhů, resp. původních druhů od těch invazivních. V ČR se můžete v současné době potkat s pěti druhy - třemi původními evropskými (rak říční, kamenáč a bahenní) a dvěma invazivními severoamerickými (rak signální a pruhovaný). I když není rozlišování jednotlivých druhů snadnou záležitostí ani pro pokročilejší zájemce, kniha se v téhle oblasti snažila odvést maximum. Přesto, že jsou invazivní druhy hodnoceny veskrze jako negativní prvek naší krajiny, oceňuji fakt, že na žádném místě textu autorky nevyzývají k likvidaci konkrétních jedinců, jak to mnohdy zaznívá od určité části odborníků. Nejen, že je tento postup problematický eticky, ale domnívám se, že ani nemůže vést k žádným relevantním výsledkům. Ochrana původních druhů je akcentována čistě skrze ochranu přirozených biotopů a zásahy vedoucí k posílení populací.

První polovina publikace dopodrobna rozebírá anatomii, ekologii a rozšíření jednotlivých druhů, ta druhá se pak věnuje parametrům vody a životního prostředí, které jsou pro ochranu raků nezbytné. Zvláštní důraz je kladen na račí choroby a parazity, přičemž největší prostor dostává samozřejmě onemocnění označované jako račí mor, jehož původcem jsou řasám podobné mikroorganismy. Patogen napadá všechny druhy raků, avšak severoameričtí zástupci po boku choroby prodělali delší evoluční vývoj. Jsou tudíž vůči ní odolnější a fungují spíše jako její vektor. Pro evropské raky je onemocnění většinou letální a rozšíření v konkrétním toku může znamenat

zánik celé populace.

Raci jsou poměrně pohyblivou skupinou živočichů a jsou schopni obsazovat jak zcela nové biotopy, tak i lokality, odkud dříve vymizeli. Tato mobilita je problematická právě v souvislosti s dalším šířením račího moru. Velmi choulostivé jsou tudíž i záchranné transfery a repatriace, pro jejichž úspěch je nezbytná dokonalá znalost problematiky. Velké rezervy jsou také v osvětě směrem k široké veřejnosti. Častým nešvarem je stále ještě přenášení či vypouštění raků (často právě invazivních druhů) do nových i stávajících neobsazených vodních biotopů. I všechny tyto mezery se snaží pokrýt metodika Raci v České republice, která je k dispozici ve fondu Ekoporadny nebo v elektronické podobě [zde](#). -jj-

Listopadový kalendář Jirky Wagnera

Jak už jsem říkal minule i předminule: názvy měsíců v závěru roku staří Římané prostě odflákli. Žádná božstva, žádná poezie, prostě devátý měsíc od začátku zemědělského roku. Devět se řeklo latinsky „novem“, takže devátý měsíc November. Západní Evropa nic neřešila a tohle pojmenování aplikovala do svých jazyků. Poetičtí Slované byli ovšem fascinováni padajícím listím ze stromů, které padalo a padalo... Poláci, Ukrajinci, nazvali ten měsíc listopadem, ovšem Rusové se podrželi přece jen starého Říma: mají „nojábr“. Chorvati si už padání listů vyplývali na říjen, tak se inspirovali přicházející zimou: „studeni“ říkají. Finové už mají depku z nadcházející polární tmy - pro ně je listopad „marraskuu“ (mrtvý měsíc).

Češi byli také zaujati hlavně tím padajícím listím, a tak i v Čechách máme listopad.

Listopadová mlha zhasíná slunce.

Co přinášíte, dny listopadové?

Foto Jiří Wagner

K ZIMNÍMU SPÁNKU

*si jabloně ustlaly
v spadáném listí.*

Z MLHY A ROSY

*na loukách vyrůstají
houby čirůvky.*

KOPEC HRADIŠTĚ

*zalehla mlha.
Slunce?
Někdy přespříště.*

DNES RÁNO KVĚTY

*krásenek v sněhu!
Musel
jsem se zastavit.*

SNÍH ZVOLNA TAJE.

*Okap mi o tom celou
noc vypravuje.*

Přírodovědné knížky na výpravy s dětmi

Kterou knížku byste si z fondu naší knihovny vybrali na lesní procházku se sedmiletými dětmi? Určitě by se měla vejít do baťůžku, měla by mít hodně obrázků a text plný obzvlášť lákavých zajímavostí. Možností je vícero, ale nejspíš by zvítězil některý z jednoduchých atlasů – například „**Průvodce přírodou pro děti**“ od manželů Franka a Katrin Heckerových (2018).

Z vlastní zkušenosti jej můžu s mírnými výhradami doporučit, a to tím spíš, že se při červnovém výletu se školní třídou paní učitelky Jany Rohové ze ZŠ F. L. Čelakovského na Kuřidlo líbil jak dětem, tak nám dospělým (viz článek na str. 14).

Dětem se knížka zamlouvala na první pohled, protože má na obálce fotografii roztomilého mývala severního. Není divu, vzhledem k německé národnosti autorů. V Německu je mývalů už tolik, že je tam leckdo pokládá za běžnou součást domácí fauny. Heckerovi se sice v příslušné kapitole zmiňují o tom, že v domácnostech nepatří původně americký mýval k vítaným podnájemníkům, ale k jeho vlivu na ostatní živočichy se nevyjadřují. Ve skutečnosti jde o invazní druh, který nadměrně likviduje všechny drobné tvory, ke kterým se dokáže dostat – ptáky hnízdící při zemi, menší savce, obojživelníky... Sám na druhou stranu mnoho nepřátel nemá. V původní vlasti by se musel mít na pozoru před pumami, rysy nebo kojoty, kdežto v Evropě je v nezasloužené výhodě (viz např. článek z Ekolistu [zde](#)). Výběr obrázku na obálku knížky tedy nepotěšil ani mě, ani paní učitelku. Jinak se nám ale s atlasem pracovalo dobře a mohly jsme ho před dětmi pochválit za výstižné popisy a hlavně za promyšlený výběr toho, co dovede spolehlivě probudit dětskou zvědavost.

Ať už hledáte něco, kolem čeho zrovna jdete, nebo si v knížce jen tak namátkou listujete, máte chuť nad každou stránkou zajásat a s chutí se začíst do podrobností. Komu by se nelíbilo, když na něj z fotky vykoukne veverka, ježek, krteček, rosnička nebo motýlice? Z rostlin jsou do atlasu zařazeny hlavně ty, které můžeme běžně potkávat i na kratších cestách a které na sebe upozorňují některými nápadnými znaky.

V popisech se sem tam objevují drobné chyby, jakých si všimne i laik. Zakrouť nad nimi hlavou, protože ví, že ruměnice pospolná je ploštice, a ne brouk, myšice lesní se podobá mladému potkanovi, a ne kryse, atd. atd. Nepřesnosti vznikly nejspíš při překladu. Celkový dojem z knížky jsme měli ale při procházce příznivý i tak a určitě ji ještě někdy využijeme například při schůzkách spolku Ledňáčků.

Podobný název i formát má publikace „**Rodinný průvodce přírodou**“ (2008). A je také přeložena z němčiny. Autorem je **Heiko Bellmann** a jeho deset spolupracovníků. Zaměření na rodiny s dětmi se pozná hlavně podle výběru atraktivních druhů a podle toho, že ke každému jednotlivému popisu jsou pro udržování pozornosti a pro lepší zapamatování připojeny zajímavosti.

Kdo je zvyklý pracovat s botanickým klíčem, může vyzkoušet jeden obzvlášť maličký, a sice „**Klíč k určování bylin: 333 nejběžnějších bylin na území ČR**“ (2008). Autorka **Dominika Dobrylovská** jej vytvořila tak, aby se vešel nejen do batůžku, tak třeba i jen do kapsy kalhot. Vybrala ty nejběžnější druhy rostlin, a aby ušetřila místo, nepřidala jejich vyobrazení – počítala s tím, že po venkovním určování si čtenáři svoje výsledky ověří ještě dodatečně doma, kde se podívají do atlasu. Dnes by to bylo ještě snazší, vzhledem k tomu, že se běžně využívají mobily s aplikacemi na určování druhů.

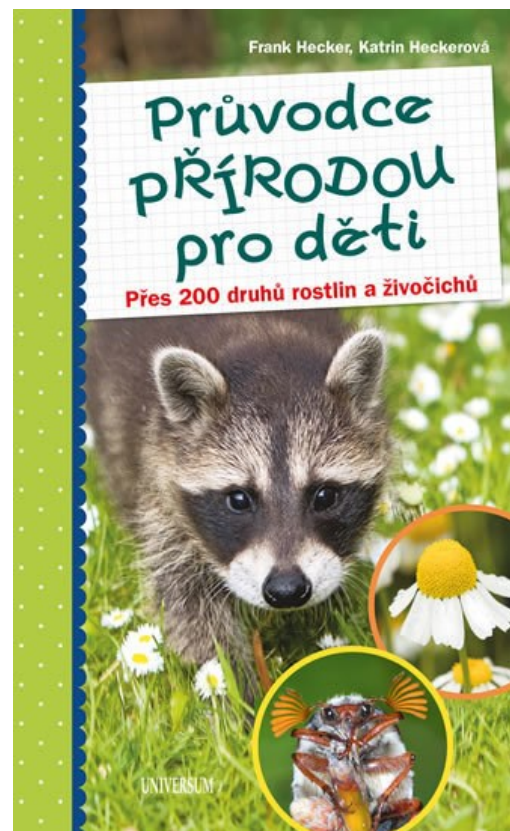
Klíč D. Dobrylovské je dobrý i v tom směru, že se díky němu může laik snadno a rychle určování pomocí klíče naučit a s dětmi si jej vyzkoušet. Velké klíče tak trochu odrazují, zatímco tento nabízí rychlé pátrání a brzkou radost z výsledku. Jen je nutné si k tomu vzít takovou rostlinu, jakou často potkáváme a tušíme, že mezi těmi 333 vybranými skutečně bude. Dětem pak můžeme říci, že její jednotlivé znaky nás povedou ke jménu stejně spolehlivě, jako když policejní pes běží po čerstvé stopě.

Z dalších maloformátových přírodovědných knížek z fondu ŠK, které by se daly při procházkách využít, by se hodil např. ještě 36. svazek výtečné edice OKO „**Náš les**“ od **Karla Patočky** (1989) nebo od **Jamese Gouriera a kol.** „**Mladý pozorovatel v lese**“ (2002). Nebo klidně i jakýkoliv menší atlas určený dospělým. Přinejmenším obrázky by pozornost určitě upoutaly a to ostatní se může převyprávět.

Ve fondu pobočky Za Parkem se ještě najde i dnes už skoro zapomenutá knížečka **W. Schulze** a dalších dvou autorů s výmluvným názvem „**Já něco vím. Pozorování zvířat na cestě**“ (1984). Je o něco větší než školní sešit, ale tenoučká. Najdeme v ní další zajímavé podrobnosti k doplnění těch z ostatních knížek a ze všeobecných úvodních částí atlasů. Sympatický je způsob podání s ručně malovanými obrázky a nákresy. Hned si nad nimi člověk představí skupinku dětí, které si vedou vlastní zápisník nebo lodní deník, tak podobně, jako to dělali třeba kluci z filmu „Cesta do pravěku.“ Možná to vypadá, jako že něco takového už patří jen do minulosti, ale pravda to není. Ještě pořád se píšou v některých oddílech kroniky nebo se tvoří vlastní časopisy.

Příkladem může být Oddíl ochránců přírody Volavky z Třeboně. U nich je aktivní přístup k přírodě tím hlavním a na jejich vtipných komiksech je to dobře znát. Vedoucí oddílu **Václav Bartuška** je spolu s několika školáky ukazoval na jednom z celostátních srazů ČSOP a všechny přítomné tím velmi potěšil.

Komiksy vyšly i tiskem, a to pod názvem „**Vzhůru do bažin!: na vlastní kůži, na vlastní oči, vlastníma rukama**“ – viz záznam v [Databázi knih](#). V ŠK je bohužel nemáme. Ale máme spolek zaměřený na komentované procházky přírodou – Ledňáčky. Je stejně jako Volavky organizován v rámci ČSOP (a také pobočky ŠK Za Parkem). A dalšími akcemi z nabídky ŠK jsou přírodovědné výlety s průvodci. Oproti samotným knížkám nebo aplikacím v mobilu jde o setkávání s živými lidmi z praxe, jichž se můžete ptát jak na jména rostlin a živočichů, tak na souvislosti a na ochranné záležitosti – a to přímo „za pochodu“, tak, jak je to asi vůbec nejlepší. -ah-

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Vlaštovkovití ptáci se dožívají přibližně 7-9 let. K nám tedy přilétají (díky věrnosti k hnízdištím) jak ti samí, tak i jejich dorost. Věk se pozná u mláďat vlaštovek, a to podle kratších vidliček na ocásku.
- Vlaštovky se rády shromažďují v rákosinách, a to jak na noční přespávání, tak i v době před odletem do teplých krajín. Kdo je takto viděl naposledy v roce právě u rybníka, ten si potom snadno mohl představit, že tam někde zůstaly až do jara. Stejně jako vlaštovky zalétávají do rákosin i břehule. Mláďata nechávají v norách v noci samotná, protože je tam málo místa a vzduchu. A aby jim tam nebyla zima, přikrývají je vrstvou peříček (hlavně kachních) nasbíraných v okolí. Pokud jde o jiříčky, ty nocují podobně jako rorýsi ve velkých výškách ve vzduchu.
- Říkalo se, že si vlaštovky mezi sebou povídají o lžičkách a vidličkách. Spisovatel Jan Hostáň napsal o takových ptačích průpovídkách hezkou básničku do knížky „Švitořilky“. O vlaštovkách se tam píše, že jedna druhou pobízí právě takhle:

„... Dej vidličky do poličky,
vedle lžičky, vedle lžičky.
- správně, správně!
A lavičky i stoličky

do chodbičky, do chodbičky,
správně, správně!
Všechny klíčky na kolíčky
a hrnečky pod pokličky,

správně, správně!
To jsme si to uklidily,
to jsme si to uklidily,
vid', vid', vid'?" -ah-

Velice podnětné setkání

Velice zajímavé, poutavé a nesmírně poučné bylo setkání s paní Petrou Schnitzerovou z organizace ČESON na její přednášce o našich sousedech – netopýrech. Proběhlo v úterý 3. října v podvečer ve společenském sále Šmidingerovy knihovny ve Strakoncích. Přítomní se měli možnost nejen seznámit s jednotlivými druhy netopýrů a způsobem jejich života, významem a důvody jejich ochrany, ale také si je zblízka prohlédnout a dva hendikepované jedince si i pohladit.

Při jedné procházce se mě manželka u jednoho starého dutého stromu zeptala: „To by mě zajímalo, proč ten strom už někdo neporazí, to čekají, až na někoho spadne?“

Po přednášce paní Petry je nám už jasné, proč. A také víme, že na netopýry se nelze dívat jako na nezvané hosty, ale jako na sousedy, kteří nám pomáhají a jsou významnou součástí naší fauny. Bohužel, to tak nevidí všichni, řada z nás upřednostňuje své potřeby bezohledně na úkor druhých.

Netopýr

Netopýr, ač tvor je malý,
význam má však nebývalý.
Nebýt jeho, komáři by
klid nám vzali bezpochyby.
Ve dne spí a v noci létá,
v létání je mistr světa.

Petr Šulista

Foto -ah-

Poznámka: Podobné akce proběhly v ŠK už vícekrát. Více o netopýrech si v Kompostu můžete přečíst např. v čísle [3/2012](#) a [5/2014](#).

O naší školní cestě za město

Od září se z nás stali druháci. Začal podzim a my sbíráme kaštiny a další plody, hrajeme si s nimi a učíme se je poznávat. Pomáhají nám v tom knížky. Jedna z nich se jmenuje Průvodce přírodou pro děti. Seznámili jsme se s ní při zajímavém výletu, který jsme měli v červnu před začátkem prázdnin. Vypravili jsme se za město a měli jsme s sebou obrázkový atlas zvířat a rostlin, které můžeme venku potkat. Kromě toho jsme ale měli i skvělou průvodkyni -

Foto Jana Rohová

Děkujeme a těšíme se na další spolupráci s knihovnou.

knihovnici paní Alenu Hrdličkovou, která většinu rostlin i živočichů zná. A nejenom zná, ví o nich i spoustu zajímavostí. Dozvěděli jsme se, jak se pozná území, které musíme chránit, jaké rostliny jsou pro nás v lese nebezpečné a které nám naopak udělají radost (ochutnali jsme například výtečné lesní jahůdky). Zdolali jsme Kuřidlo a podívali jsme se na pamětní desku konce 2. světové války ve Strakonících.

V atlasu nás zaujala například fotografie keře s bílými kuličkami. Všichni je rádi trháme a šlapeme na ně, aby praskaly. Dozvěděli jsme se, že se keř jmenuje pámelník a že tady u nás roste teprve posledních sto let. Jeho pravým domovem je Amerika. Po cestě na Kuřidlo jsme si ho u cesty ukázali a viděli jsme, že má místo kuliček zatím jen malé růžové kvítky. Říkali jsme si, že až budeme na podzim zase házet jeho kuličky na zem, už je budeme umět pojmenovat.

Děti z 2.D ZŠ Františka Ladislava Čelakovského a Jana Rohová

Zdraví a strava

Místo smetany

Náplň nové sezóny kurzů zdravého vaření se opírá o šetrnější a zdravější alternativy živočišných potravin. Říjnové termíny se věnovaly tématu smetany a ukázaly, jak rozmanité jsou možnosti rostlinných variant. Ať už jsou to ty kupované, nebo ty podomácku vyrobené. Právě těm jsme se nejvíce věnovali a dvě z nich jsme si připravili ze základních vstupních surovin. Ubrali jsme na tuku, zbavili se cholesterolu a chuť zůstala plně zachovaná. Vyzkoušejte a posuďte sami.

Houbový krém

Ingredience: 2 menší cibule, čerstvé houby (200-300 g), 2 brambory, voda (cca 500 ml), rostlinná smetana (250 ml), hladká rýžová mouka (cca 2 lžíce), drcený pepř, drcený kmín (lžička), sůl (lžička), rostlinný olej, na ozdobení kopr nebo pažitka

Postup přípravy: Na oleji orestujeme dozlatova nadrobno pokrájenou cibuli. Opepříme, osolíme, přidáme drcený kmín a pokrájené houby a ještě několik minut restujeme. Zaprášíme moukou, dobře rozmícháme a zalijeme 0,5 l vroucí vody. Přidáme na malé kostky pokrájené brambory a vaříme do jejich změknutí. V závěru přilijeme rostlinnou smetanu, necháme převařit a umixujeme dohladka. Zdobíme posekaným čerstvým koprem nebo pažitkou.

Kokosovo-ovesná smetana

Ingredience: strouhaný kokos (1/2 šálku), jemné ovesné vločky (1/2 šálku), voda (1 a 1/2 šálku)

Postup přípravy: Kokos a ovesné vločky promícháme s vodou a necháme několik hodin namočené. Důkladně rozmixujeme a přecedíme přes látku.

Nepečený smetanový koláč s lesním ovocem

Ingredience na korpus: ořechy (různé druhy, celkem 150 g), datle (100 g), skořice (1/2 lžičky)

Ingredience na krém: kokosovo-ovesná smetana (100-150 ml), tofu natural, citrónová šťáva (lžíce), cukr (2 lžíce), vanilkový extrakt (1/2 lžičky)

Ingredience na rozvar: libovolné lesní plody (100-150 g), cukr (lžíce), škrob (lžíce)

Postup přípravy: Ořechy krátce opečeme nasucho na pánvi do zavržení. Necháme vychladnout a umixujeme v sekáčku na jemný prášek. Datle namočíme alespoň hodinu do horké vody, slijeme a umixujeme na pastu. Ořechy, datle a skořici spojíme a hmotu vytlačíme do okrajů v menší dortové formě vyložené pečicím papírem. Všechny ingredience na krém umixujeme dohladka. Krémem vylijeme připravený korpus. Lesní plody smícháme s cukrem a škrobem a na pánvi necháme částečně rozvařit. Můžeme zlehka rozmačkat vidličkou a podlít malým množstvím vody. Rozvar nakapeme na krém a vidličkou vytvoříme mramorování. Koláč necháme ztuhnout několik hodin v lednici.

Kešu smetana + kešu sýr

Ingredience: kešu (100 g), voda (200 ml), lahůdkové droždí (2 lžice), citrónová šťáva (lžička), sůl (1/2 lžičky), rostlinný olej (lžice)

Postup přípravy: Kešu na několik hodin (nejlépe přes noc) namočíme. Slijeme a s 200 ml čerstvé vody důkladně umixujeme. Přes látku přecedíme smetanu, přebytečnou tekutinu z látky vymačkáme a tuhou část použijeme pro výrobu sýra - přidáme ostatní ingredience a dobře promícháme.

Quiche s mangoldem

Ingredience na korpus: špaldová celozrnná hladká mouka (200 g), rostlinný olej (100 ml), voda (50 ml), sůl (1/2 lžičky), kypřicí prášek (1/2 sáčku)

Ingredience na náplň: cibule, mangold (cca 7 listů, alternativně stejné množství špenátu), česnek (2-3 stroužky, rostlinný olej, sůl (1-2 lžičky), kešu smetana (200 ml), cizrnová mouka (3 lžice), kešu sýr (100 ml), na ozdobu cherry rajčata, kozí rohy apod.

Postup přípravy: Z ingrediencí na korpus vytvoříme těsto, které necháme odpočinout v lednici. Na oleji orestujeme cibuli, osolíme a přidáme nejprve pokrájené řapíky mangoldu a utřený česnek. Po několika minutách přidáme pokrájené listy a necháme jenom zavadnout. Do kešu smetany rozmícháme cizrnovou mouku a smícháme s vychladlým mangoldovým základem. Dle potřeby dosolíme.

Těsto vmačkáme do pečicím papírem vyložené dortové formy až do okrajů. Propíchneme vidličkou a předpečeme na 180 °C cca 10 min. Vlijeme náplň a pečeme dalších zhruba 30 minut na stejnou teplotu. Asi v polovině doby potřeme kešu sýrem a ozdobíme cherry rajčaty, případně další podobnou zeleninou.

Foto -jj-

Ochutnávky 10. Veget Festu

Dovolte ještě krátké ohlédnutí za letošním jubilejním 10. ročníkem benefičního festivalu Veget Fest. Jako každý rok i tentokrát měli návštěvníci možnost ochutnat a dobrovolným příspěvkem ohodnotit pokrmy připravené dobrovolníky v rámci benefičního prodeje festivalu na podporu vybraného zvířecího azylu. Některé recepty jsme nashromáždili a zveřejňujeme.

Brusinkoví šneci

Půl kostky droždí smícháme se 100 ml vlažného rostlinného mléka, 20 g cukru a lžící mouky na kvásek a necháme vzejít.

Foto -jj-

Smícháme se 400 g hladké celozrnné mouky, 20 g cukru, lžičkou mletého kardamomu, 100 ml vlažného rostlinného mléka a 50 g rozpuštěného tuhého rostlinného tuku. Vypracujeme těsto a necháme asi 45 minut kynout. Po vykynutí rozválíme plát těsta, potřeme rozpuštěným tukem a posypeme brusinkami (čerstvé nebo mražené prosypané cukrem nebo pokrájené sušené slazené). Těsto srolujeme, nakrájíme na 2 cm tlusté plátky a rozprostřeme na plech s pečicím papírem. Přikryjeme a necháme ještě 15 minut kynout. Potřeme rozpuštěným tukem a pečeme na 225 °C asi 15 minut.

Ovocné řezy

Prohněteme stejný díl rostlinné tuku (např. Alsan), krupičky a krupicového cukru tak, aby vznikla drobenka. Část dáme stranou, ze zbytku uděláme těsto - přidáme ještě další mouku (např. celozrnnou špaldovou), prášek do pečiva a místo vejce použijeme rostlinnou smetanu. Těsto má mít podobnou hustotu, jako když se dělá bábovka. Rozestřeme jej na vymazaný a vysypaný plech, poklademe ovocem (např. jablečnými plátky), ochutíme cukrem, vanilkou nebo skořicí, vylepšíme rozinkami a případně i ořechy. Povrch posypeme drobenkou a pečeme na 180 °C.

Kváskové krekry

Den předem si vytvoříme 250 g kvásku - smícháme 125 g žitné mouky, 125 ml vody, lžičku žitného kvásku a necháme nakrmit. Přimícháme 25 g olivového oleje, 20 g slunečnicového oleje, 5 g soli, 20 g sezamu, 20 g lněného semínka. Přidáme ještě 25 g rýžové mouky a 100 g hladké mouky a znovu zpracujeme. Rozválíme na plechu s pečicím papírem, rozkrájíme rádýlkem, postříkáme vodou a pečeme na 180 °C cca 20 minut (v polovině pečení otočíme plech).

Hummus s pečenou dýní

Dýni nakrájíme, smícháme s olivovým olejem, oblíbeným kořením a mírně osolíme. Upečeme doměkka, rozmačkáme a vmícháme do hummusu připraveného podle vašeho oblíbeného receptu.

Dýňové muffiny s čokoládou

Ingredience: špaldová mouka (300 g), třtinový cukr (100 g), kokosový cukr (50 g), skořice (1 a 1/2 lžice), muškátový oříšek (lžička), mletý zázvor (lžička), sůl (1/2 lžičky), nasekaná hořká čokoláda (100 g), dýňové pyré (400 g), rostlinné mléko (300 ml), citrónová šťáva (lžička), kypřicí prášek (lžice), soda (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Troubu předehřejeme na 200 °C. Smícháme všechny suché ingredience a čokoládu. Smícháme rostlinné mléko a pyré. Vzniklé dvě směsi promícháme dohromady. Naplníme košíčky a pečeme cca 25 minut. -jj-

Foto -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Hynek Skořepa, Nela Hollerová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Petr Šulista, Jana Rohová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2023

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE